

Tema: Israel/Palestina

Texter anpassade för åk 7-9,
att arbeta med kring den rådande
situationen i Israel och Palestina.

Att prata om situationen i Israel och Palestina med elever i skolan

Hur kan man hjälpa till att mildra elevernas oro och undervisa åldersanpassade fakta om krig och andra konflikter? Det som händer i Israel och Palestina kan uppfattas som skrämmande och det kan väcka tankar och känslor hos både barn och vuxna.

Ungdomar på högstadiet har kommit ganska långt i förmågan att tänka abstrakt. De funderar mer och mer på orsaker, konsekvenser och samband. Eleverna börjar fundera och ställa frågor utanför de egna erfarenheterna och detta gör att du som lärare behöver ägna tid åt att förklara och hjälpa eleverna att förstå vad som händer/har hänt i om världen. Eleverna förstår att vissa händelser kommer att påverka oss och behöver samtala om sin oro inför framtiden.

Ibland är det bästa vi kan göra för våra elever att lyssna på deras oro och ge dem en plats att dela med sig av sina röster så att de kan börja bearbeta världen omkring dem. Kom ihåg att vara försiktig om det finns elever i klassen som kommer från ett krigshärjat land, har egna trauman eller kopplingar till konflikten, direkt eller indirekt genom släktband.

Alla dagar och lektioner behöver heller inte handla om den rådande situationen. Lagom är bäst!

Har du eller dina elever några frågor eller funderingar får ni gärna höra av er till oss.

Hälsningar,

Redaktionen 7-9 på Liber

Texter och övningar i temat

Materialet består av olika texter och övningar som tar upp viktiga aspekter i den rådande situationen i Israel och Palestina. Välj de texter och övningar ni vill arbeta med och gör på det sätt som passar er bäst. Det här temat kräver inte att man arbetar med alla texter. Det är viktigt att inte lämna eleverna själva med texterna utan alla texter behöver en vuxens närvaro för att förklara och besvara eventuella frågor.

Text 1: Bakgrund Israel - Palestina

En nyskriven text som tar upp bakgrunden till konflikten.

Läs texten tillsammans med eleverna!

(Finns i *SOS 7-9 Digital (lärarlicens)*)

Text 2: Oktober 2023 – nytt krig i Israel/Palestina

En nyskriven text om vad det är som händer just nu.

Läs texten tillsammans med eleverna!

(Finns i *SOS 7-9 Digital (lärarlicens)*)

Text 3: Röster om våld, krig och fred

Ett utdrag från *Liber Svenska 7-9* där eleverna får möta citat, dikter och en låttext som alla på olika sätt handlar om fred och dess motsats.

Text 4: Var källkritisk!

Ett utdrag från *Liber Svenska 7-9* som handlar om att värdera om dina källor är trovärdiga. Det är mycket viktigt att arbeta med källkritik och källtillit i samband med detta område.

Sätta ord på känslor – ställa frågor

Genom att samtala om den rådande situationen i Israel och Palestina kan eleverna träna på hur de kan formulera sig, sätta ord på sina känslor, tänka annorlunda och få nya infallsvinklar. Vi är olika och reagerar olika. När man sätter ord på sina känslor, blir lyssnad på och delar tankar med varandra blir det lättare att förstå sig själv och inse att alla inte är som jag. Det kan öka toleransen för andra.

Fråga eleverna vad de undrar över. Har de sett något i sociala medier som de vill prata om? Kanske ställer de sig frågor såsom: Är det här början på tredje världskriget? Vem har rätt? Vems fel är det? Varför gör de så här? Svara så enkelt du kan på deras frågor. Om du inte har svar så säger du det. Var noga med att bara berätta det som är sant, dvs. var saklig. Undvik det som skrämmer. Var lugn och trygg och visa inte din egen oro.

En enkel uppgift är att låta dem skriva ner sina känslor kring de senaste händelserna i Israel och Palestina. Detta är en övning som snabbt ger dig koll på elevernas emotionella behov. Många elever kan känna sig mer bekväma med en skriftlig övning snarare än att diskutera känslor med sina klasskompisar.

Fler förslag på uppgifter

En annan enklare uppgift är att be eleverna att dela med sig av ett ord som beskriver hur de känner inför krig. Att göra detta hjälper eleverna att inse hur många av deras kompisar som känner på samma sätt som de gör.

De äldre eleverna kan få diskutera vad de har lärt sig om situationen från nyhetsflödet eller sociala medier. Låt dem jämföra fakta och källor - likheter och skillnader. En klassaktivitet skulle kunna vara att ta reda på om fakta stämmer eller inte.

En engagerad klass eller en klass med behov att träna på empati kan få i uppgift att fundera på hur de tror att någon i deras ålder i Israel eller Palestina mår just nu. Barn måste lämna sina hem, kan förlora sina hem och kanske till och med förlora nära och kära. Eleverna kan försöka föreställa sig hur det kan vara att leva genom detta. Var dock försiktig om det finns elever i klassen som har en personlig koppling till konflikten eller som kommer från ett annat krigshärjat land.

En aktivitet skulle kunna vara att brainstorma tillsammans som klass, hur vi kan hjälpa till. Även om det kanske inte finns så mycket vi kan göra, kan den här övningen vara bra för att få eleverna till en medkännande sinnesstämning.

Ibland är det bästa vi kan göra för våra elever att helt enkelt lyssna på deras oro och ge dem en plats att dela med sig av sina röster så att de kan börja bearbeta världen omkring dem.

COPYRIGHTNOTISER

s. 243 LAST NIGHT I HAD THE STRANGEST
DREAM / I NATT JAG DRÖMDE, Text
& musik: Edward McCurdy Svensk text:
Cornelis Vreeswijk, © Folkways Music
Publishers Inc. / Musikförlaget Essex AB,
Tryckt med tillstånd av BMG Rights Management
(Scandinavia) AB /Notfabriken
Music Publishing AB.

BILDLISTA

Text 1: Getty Images (kartan)
Eric Roxfelt/TT s. 241
akg-images/TT s. 243
Karin Wesslén/TT s. 157
Övriga foton: Shutterstock

Bakgrund

Området som ligger mellan Medelhavet och Jordanfloden har kallats många olika saker genom åren. Till exempel Israel och Palestina.

Olika folkgrupper har bott i området. För ungefär 3000 år sedan bodde judar här. Det bildades ett judiskt rike som hette Israel. Riket Israel fanns bara kvar i ungefär 100 år, sedan delades det upp. Det kom olika imperier och erövrade området.

En del av romarriket

För ungefär 2000 år sedan blev området en del av det romarriket. Romarna kallade området för Palestina. Namnet kommer från folket filistéer – en av de grupper som har bott i området.

Det bodde en hel del judar i romarnas Palestina, men många judar flyttade eller flydde därifrån och bosatte sig på andra ställen i världen.

Judarna i Palestina gjorde uppror mot romarriket flera gånger, eftersom de ville bestämma över sig själva. Upproren misslyckades och många judar tvingades lämna Palestina.

Från 1500-talet och fram till början av 1900-talet var Palestina en del av det osmanska imperiet. Palestina var alltså inget eget land. Efter första världskriget förlorade Osmanska riket många av sina områden. På 1920-talet tog Storbritannien kontroll över Palestina.

Judar på många olika håll

De flesta som bodde i Palestina vid den här tiden var muslimer, men där fanns också många kristna.

En del judar bodde kvar i Palestina. Men de flesta judar bodde inte i Palestina, utan i Europa, Nordafrika och Amerika.

Det bodde flera miljoner judar i Östeuropa, till exempel i Ryssland, Ukraina, Polen, Rumänien och Baltikum. Många av dem pratade jiddisch. Det är ett judiskt språk som är nära släkt med tyska. Det finns också andra judiska språk. Till exempel ladino som är ganska likt spanska.

Många judar pratade inget eget judiskt språk, utan använde det språk som var störst i landet de bodde i. Judar som bodde i Sverige pratade ofta svenska, judar i Frankrike pratade franska och så vidare. Hebreiska användes som ett religiöst språk.

Judarna behöll sin religion och sina traditioner, trots att de bodde i olika länder och pratade olika språk. En del judar var inte religiösa, men de kände sig fortfarande som judar och följde judiska traditioner. Judendom är alltså både en religion och en kultur, ett sätt att leva.

Ska judarna ha ett eget land?

I många delar av världen blev judarna förföljda och diskriminerade, till exempel för att de inte var kristna. Överallt var de en minoritet. När det var kris blev det ofta så att man skyllde på minoriteter.

På 1800-talet började allt fler människor tycka att judarna borde ha ett eget land. Det fanns flera olika förslag om var ett sådant land kunde ligga. Men det vanligaste förslaget var att det skulle ligga i Palestina. Där hade ju det judiska folket bott tidigare i historien.

En del judar tyckte att det var en bra idé med ett eget land. Då skulle de kunna få leva i fred och bestämma över sig själva. Andra judar tyckte inte det var en bra idé. De ville bo kvar i länderna som de bodde i, även om det fanns många problem där.

Sionism – Sionism är tanken att judar ska ha ett eget land och att judar runt om i världen ska flytta dit. Sionismen bildades på 1800-talet. En del judar stödde sionismen och en del gjorde inte det.

Andra världskriget

Nazisterna tog makten i Tyskland 1933 och andra världskriget började 1939. Nazisterna ville inte att det skulle finnas judar i Europa. Alla judar skulle tvingas att flytta, eller dödas.

I början av kriget gick det väldigt bra för det nazistiska Tyskland. Tyskland erövrade fler och fler områden i Östeuropa. De mördade judarna som fanns där. Även i Västeuropa dödades många judar.

Många länder ville inte ta emot människor som flydde från nazisterna. Det var svårt för judar att komma till exempelvis Sverige.

Det hade bott judar i Europa i över 2000 år. Innan andra världskriget fanns det nästan tio miljoner judar i Europa. Ungefär sex miljoner av dem mördades av nazisterna. Det brukar kallas för förintelsen. I stora delar av Östeuropa försvann judarna nästan helt.

Rasism som riktas mot judar brukar kallas för **antisemitism**. Det finns fortfarande stora problem med antisemitism i världen. Människor förföljs och hotas bara för att de är judar.

FN försöker lösa frågan

Fler och fler judar kom till Palestina. Det blev konflikter mellan judar och araber i området. En del grupper började använda vapen. Förenta Nationerna (FN), som är en samarbetsorganisation för hela världen, försökte lösa frågan.

Förenta nationernas flagga.

FN bestämde 1947 att det skulle bildas en stat för judar som hette Israel och en stat för araber som hette Palestina. Israel och Palestina skulle dela på staden Jerusalem. 1948 grundades staten Israel. Stormakterna USA och Sovjetunionen stödde den idén.

Det skulle vara ett judiskt land. Många tyckte att det var viktigt att judarna fick ett eget land där de kunde leva i fred, så att något liknande som förintelsen aldrig skulle kunna hända igen.

Israel får fortfarande mycket stöd från USA.

Staten Israel

Många judar flyttade till det nya landet Israel. En del gjorde det för att de ville. Andra kom dit som flyktingar för att de inte kunde stanna kvar i länderna de bodde i.

Men det blev aldrig så att alla judar flyttade till Israel. Det finns cirka 16 miljoner judar i världen. Av dem bor ungefär 6 miljoner i Israel. I USA bor ungefär 7 miljoner judar (eller fler, det beror lite på hur man räknar).

Krig och terror

FN lyckades inte lösa konflikten i Israel/Palestina.

Många palestinier blev väldigt arga och besvikna över att Israel bildades. De tyckte att inte att USA och Sovjet hade rätt att ge bort deras land. Det var ju inte palestinernas fel att nazisterna hade dödat judar i Europa.

Så fort Israel hade bildats utbröt det krig mellan Israel och grannländerna. Vems fel det var att det blev krig, det finns det olika åsikter om. Båda sidorna skyllde på varandra.

Israel vann kriget och tog över många av de områden som skulle ha blivit palestinernas egna land. Hundratusentals palestinier flydde från sina hem. Det var områden som deras släkt hade bott i under hundratals år. För palestinerna var det en fruktansvärd händelse som de inte har glömt. De kallar det för Nakba – katastrofen. Livet i flyktinglägren är svårt och fattigt.

Det utbröt ett nytt krig 1967 och det kriget vann också Israel.

Det förekom mycket våld från båda sidorna. En del palestinska grupper började använda terror. De kapade flygplan eller sprängde hus. Många människor dog i attackerna, även civila. Men det fanns givetvis också många palestinier som kämpade för frihet på ett fredligt sätt.

Civila – människor som inte är soldater

Två folk och ett land

Alla palestinier flydde inte från Israel, utan många blev kvar. I dag är ungefär 20 procent av Israels befolkning araber.

Palestinierna som tvingades fly på 1940-talet har aldrig gett upp. Deras barn och barnbarn drömmer om att få komma hem igen, till sitt eget land. Men städerna och byarna som de flydde från är nu en del av Israel. Det bor israeler där och de vill inte bli tvingade att flytta.

Det är en av de saker som gör konflikten i Israel och Palestina så svår. Det finns olika grupper som anser sig ha rätt till samma område.

Går det att lösa konflikten?

Det blir aldrig krig av en slump. Det blir krig för att människor startar krig. Om alla människor i hela världen kom överens om att krigen ska ta slut, då skulle det vara fred för alltid.

På 1990-talet trodde många att det äntligen kunde bli fred. Israel och PLO (som var den största organisationen för palestinier) kom överens om ett fredsavtal 1993 (Osloavtalet).

PLO skulle sluta använda våld och erkänna att Israel fick finnas kvar. Israel skulle lämna Västbanken och Gaza i fred. Där skulle palestinierna få bestämma själva.

Men kriget fortsatte, med våldsamheter från båda håll. Terrorgrupper har skickat stridsraketer mot Israel och Israel har gått till anfall mot Gaza flera gånger.

Ett annat problem är att många israeler har flyttat in på områden som skulle höra till Palestina och byggt hus där. Det kallas för israeliska bosättningar. Bosättarna har ofta använt våld och försökt tvinga palestinier

att flytta från sina hem. De israeliska bosättningarna på Gazaremsan togs bort 2005, men finns kvar på Västbanken. En del ledare i Palestina tycker att Israel inte borde få finnas och en del ledare i Israel tycker att Palestina inte borde få finnas.

Många andra, både i Israel, Palestina och resten av världen tycker att den bästa lösningen är att det finns två olika länder. Ett som heter Palestina och ett annat som heter Israel. De flesta länder vill att det ska bli så, även stormakterna USA, Ryssland och Kina.

Men hur ska det gå till i praktiken? Kan ledarna för Israel och Palestina sätta sig ner och komma överens? Kan de hitta en lösning som människorna som bor i området kan gå med på? Där alla känner att det har blivit rättvist?

Det är svårt att svara på.

Oktober 2023 – nytt krig i Israel/Palestina

Västbanken och Gaza

Det som vi kallar för Palestina består av två olika områden.

- Västbanken
- Gazaremsan

På Västbanken är det den palestinska organisationen PLO som har kontroll. Inom PLO finns flera olika partier. Det största av dem heter Fatah. De flesta av partierna i PLO är sekulära. (Det betyder att man inte är särskilt religiös.) Tidigare använde många inom PLO våld men på 1990-talet gick de med på att inte göra det längre.

Gaza styrs av Hamas. Hamas är en islamistisk organisation. Islamism betyder att man gör en ganska extrem tolkning av islam och vill att hela samhället ska styras av religion. Hamas har aldrig gått med på att sluta använda våld. Därför är Hamas klassad som en terrororganisation av bland annat USA, EU och Storbritannien. Hamas växte sig starka under 2000-talet.

PLO och Hamas är i konflikt med varandra. Sverige och många andra länder tycker att det är PLO som ska representera Palestinas befolkning, inte Hamas.

Under de senaste 20 åren har Hamas ofta skjutit stridsraketer mot Israel. Israel har svarat med våld. Israel har också haft en blockad mot Gaza, det vill säga de har spärrat av gränserna dit så att människor inte kan lämna området. Det är svårt att transportera in mediciner och mat.

Gammal konflikt – nytt krig

Konflikten mellan Israel och Palestina har pågått i över 70 år. Under de senaste åren har det blivit våldsamheter vid flera olika tillfällen.

Men den 7 oktober 2023 blev det värre än vad det har varit på mycket länge. Då gick flera tusen soldater som tillhörde Hamas och några andra grupper från Gazaremsan in över gränsen till Israel. De anföll städer och byar och dödade ett stort antal människor.

De flesta som dödades var civila (det vill säga inte soldater). Dessutom kidnappades cirka 250 personer och togs med av Hamas som fångar.

Ledarna för den andra delen av Palestina, Västbanken, stödde inte attacken. Det var alltså ett krig mellan Hamas och Israel, snarare än mellan Palestina och Israel.

Attacken var oväntad. Det hade varit många våldsamheter de senaste åren, men inte något så stort som det här. Israels militär och regering var inte beredd på att det kunde hända.

Israel anfaller Gaza

Israels svar på Hamas attack den 7 oktober blev mycket hårt. Israel bombade Gazaremsan och gick sedan in med soldater. Dels för att besegra Hamas så att inte något liknande skulle kunna hända igen. Men också för att befria de kidnappade.

Problemet är att alla andra som bodde på Gazaremsan drabbades. På bara några veckor dödades tusentals människor. Många av dem var barn. De hade inte varit med och attackerat Israel. De hade inte bestämt att det skulle vara krig.

Men så är det ofta i krig. Människor som är helt oskyldiga drabbas hårdast. Det nya kriget i Israel och Palestina är en av de värsta konflikterna som världen har skådat på länge.

När Hamas gick in i Israel dödades vanliga människor, som inte hade med konflikten att göra. Och när Israel gick in i Gaza dödades vanliga människor, som inte heller med konflikten att göra. Människors föräldrar, barn, syskon, grannar och vänner.

Regler för krig

Egentligen har ingen sida rätt att döda barn och andra oskyldiga. Det finns faktiskt lagar och regler för vad man får göra i krig. Det är FN som har kommit överens om reglerna, som kallas Genèvekonventionen.

Några av de viktigaste reglerna är:

- Man får inte anfälla de som inte är soldater.
- Ingen sida får bomba sjukhus.

Alla länder i världen har lovat att de ska respektera det som står i Genèvekonventionen. Men tyvärr gör de inte alltid det. Under det här kriget har både Israel och Hamas anklagats för att inte följa reglerna.

Ett krig som gör många oroliga

Tusentals har dött i kriget och tusentals fler har fått se sina familjemedlemmar och vänner dödas och skadas.

Israeler och palestinier lever i skräck för hur det ska gå.

Men även människor som inte bor i Israel och Palestina har blivit oroliga och rädda. Många har vittnat om att deras situation blev värre när kriget började. De har blivit utsatta för rasism och hot på skolor och i sociala medier.

Människor som är arga på Israels regering har skrikit ut sitt hat mot judar i till exempel Europa och USA, trots att dessa judar inte bor i Israel och ännu mindre har med själva kriget att göra. Det har skapat en stor oro bland många judar. De vet att judar har förföljts många gånger i historien och att det slutade med miljontals människors död under andra världskriget.

Judendom är en religion och en kultur, inte en politisk åsikt. Bland världens judar finns det många olika åsikter, även om Israel och Israels politik. I Sverige har det bott judar sedan 1700-talet, långt innan konflikten mellan Israel och Palestina började.

I Sverige finns det även många människor som har palestinsk bakgrund. De har till exempel kommit hit som flyktingar. Många av dem har släktingar som bor i Gaza, som kanske har dött eller riskerar att dö.

Palestinierna har haft en mycket svår situation i över 70 år. De känner att det inte finns någon som skyddar dem.

Många människor runt om i världen är också rädda för vad som händer om fler länder börjar blanda sig i. Tänk om kriget sprider sig och blir till ett större krig.

En fråga som får mycket uppmärksamhet

Så fort något händer i konflikten mellan Israel och Palestina börjar människor över hela världen demonstrera för att stödja någon av sidorna i kriget. Det finns nog ingen konflikt i hela världen som får lika mycket uppmärksamhet. Det finns många krig och konflikter i världen som svenska medier nästan aldrig berättar något om.

Men trots att det finns mycket att läsa om kriget i Israel och Palestina går det inte alltid att veta vad man ska tro på.

Hur många var det som dog? Vems fel var det egentligen att det blev krig? Det finns det många olika uppgifter om. Båda sidorna försöker övertyga omvärlden att det är just de själva som har rätt.

När det blir krig kan det vara extra svårt för medierna att rapportera. Journalister är inte alltid skyddade i krig. Under kriget 2023 har minst 40 journalister dödats. Det är också svårt för journalister att få komma in i området där det är krig.

På sociala medier finns det många inlägg som handlar om kriget mellan Israel och Palestina. Det kan vara mycket svårt att veta vad som är sant och inte. Det delas också

bilder på skadade och döda människor, som kan vara mycket obehagliga att titta på.

Känner du dig orolig över krig och våld?

Då kan det kännas bättre om man pratar med någon. Det kan man göra till exempel här:

– **Bris:** www.bris.se.

Man kan ringa, mejla eller chatta med dem. De som svarar kommer inte att fråga vad du heter. De kommer inte att berätta för någon annan vad du säger.

– **UMO.se** (ungdomsmottagningar)

Röster om våld, krig och fred

Röster om våld, krig och fred

Ordet fred har den något begränsade betydelsen "frånvaro av krig". Fred markerar då slutet på ett krig eller ett tillstånd mellan två krig, en fredstid. Ibland används också begreppet fred i en mer utopisk mening och avser då en strävan mot fredliga relationer mellan olika grupper och nationer, ett sorts fredsprojekt. Besläktat med det mer positiva fredsbegreppet finns också den mer religiösa och personliga freden, till exempel det judiska shalom eller hinduismens ahimsa och shanti. Fred associerar då till fredliga samhällsförhållanden, ett positivt förhållande till naturen och till gudomliga makter samt inre frid.

Här får du läsa ett antal tankvärda texter ur boken "Fred! 100 röster om fred". Du hittar också ett par lätttexter och tankvärda citat.

Vad betyder fred för dig?

FÖRST KOM DE och förde bort kommunisterna,
men jag sa inget i protest – jag var ju inte kommunist
Sedan förde de bort socialisterna, men jag sa inget –
jag var ju inte socialist
Sedan förde de bort de fackanslutna, men jag sa inget –
jag var ju inte fackansluten
Sedan förde de bort judarna, men jag sa inget –
jag var ju inte jude
Sedan förde de bort mig – och då fanns ingen kvar
som kunde protestera för min skull

MARTIN NIEMÖLLER

År 1987 tilldelades Astrid Lindgren de tyska bokhandlarnas fredspris. I sitt tacktal provocerade hon många i den konservativa publiken i Frankfurt genom att knyta samman frågan om fred och våld med barnuppfostran.

OCH FÖR DEM, som nu så ivrigt ropar på hårdare tag och stramare tyglar, skulle jag vilja berätta vad en gammal dam en gång talade om för mig. Hon var ung mor på den tiden när man ännu trodde på det där. "Spar på riset och du fördärvar pilten", det vill säga hon trodde egentligen inte på det, men en gång hade hennes lille pojke gjort någonting, så att hon tyckte han måste få en risbastu, den första i sitt liv. Hon sa åt honom att han själv skulle gå ut och ta reda på ett ris åt henne. Den lille pojken gick och var länge borta. Till sist kom han gråtande tillbaka och sa: "Jag hittade inget ris, men här har du en sten som du kan kasta på mig." Då började mamman också gråta, för hon såg plötsligt alltihop med barnets ögon. Barnet måste ha tänkt att "min mor vill faktiskt göra mig illa, och då går det väl lika bra med en sten".

Hon slog armarna om honom, och de grät en stund tillsammans. Och sedan la hon stenen på en hylla i köket, och där fick den ligga kvar som en evig påminnelse om det löfte hon gav sig själv i den stunden: aldrig våld!

ASTRID LINDGREN

I DETTA LIVET kan vi inte göra stordåd.
Vi kan bara göra små saker med stor kärlek.

MODER TERESA

KLIMATHOTET OCH VÄRLDSFREDEN hänger ihop. Översvämningar, värmeböljor, brist på dricksvatten och påfrestningar på ekosystem kommer att skapa osäkerhet och tvinga fram stora flyktingströmmar – och skapa allvarliga gränskonflikter. Eftersom vi människor är orsaken till problemen kan vi också vara lösningen. Att verka för miljön och klimatet är det enklaste sättet att tillsammans verka för fred.

JOHAN ROCKSTRÖM

I NATT JAG DRÖMDE NÅGOT SOM

I natt jag drömde, något som jag aldrig drömt förut.
Jag drömde det var fred på jord, och alla krig var slut.

Jag drömde om en jättesal, där stadsmän satt i rad
Så skrev de på ett konvolut, och reste sig och sa:

”Det finns inga soldater mer, det finns inga gevär.
Och ingen känner längre till, det ordet militär”

På gatorna gick folk omkring och drog från krog till krog.
Och alla drack varandra till, och dansade och log.

I natt jag drömde något som jag aldrig drömt förut.
Jag drömde det var fred på jord och alla krig var slut.

CORNELIS VREESWIJK

RÅD TILL ETT NYFÖTT BARN

Innan du blir kapitalist
kommunist, monetarist
anarkist, marxist, fascist
terrorist, imperialist
socialist, syndikalist
eller rentav folkpartist
måste lilla du förstå
att så snart som du kan gå
bör du stultande gå med
i det världsparti för fred
som går före allting annat.
Alla -ismer där vi stannat
är sekunda, inte störst.
Freden måste komma först.
Gör den inte det, min vän,
kommer inget efter den.

TAGE DANIELSSON

SKRIVUPPDRAG

Kombinera bild och text

Vilken bild passar bäst ihop med vilken text i kapitlet Krig och fred?

- Välj en text och en bild som du tycker passar bra ihop. Du kan välja hela texten, en del av textens innehåll eller kanske ett budskap eller en känsla den förmedlar.
- Beskriv bilden och texten, eller den händelse du har valt.
- Förklara på vilket sätt du tycker att bilden illustrerar textens innehåll eller budskap på ett bra sätt.

Att använda källor

Att använda källor

Källkritik

Vad innebär det att vara källkritisk? Hur kan vi sortera ut vilken information som går att lita på av det vi ser och hör dagligen?

Du tror säkert inte på allt du ser och hör, av olika skäl. Ibland har du kunskaper som gör att du vet att något inte stämmer. En annan gång är du skeptisk för att du är av en annan åsikt. Men ibland kan det vara svårt att avgöra om det du läser eller hör faktiskt är sant eller är skrivet för att påverka dig som läsare i en viss riktning. Är det till exempel fakta, åsikter, reklam eller underhållning? Detta behöver du vara medveten om, och särskilt om du använder dig av vad andra skriver eller säger som grund för dina egna åsikter eller kunskaper.

Vanligt förekommande begrepp inom källkritik

agenda Finns det ett särskilt syfte med texten? Ett dolt budskap?

aktualitet När är källan skriven? Ligger den nära i tid i relation till det den handlar om? Påverkar källans datum trovärdigheten?

andrahandskälla Den som har skrivit har inte själv upplevt det den berättar om, utan har kanske fått något berättat för sig eller läst någon annans text och återberättat den. En andrahandskällas text kan vara en version som saknar alla fakta, är vinklad och så vidare. Men den kan också ge en korrekt bild tack vare att fakta har granskats och jämförts.

beroende Den som skriver styrs eller påverkas av andra. Är källor som säger samma sak beroende av varandra på något sätt?

förstahandskälla Den som har varit på plats och upplevt en händelse och sedan berättar om den. En förstahandskälla kan vara oemotsagd och enbart ha ett subjektivt perspektiv.

källa Något du hämtar information ifrån, till exempel en originaltext, eller en uppgiftslämnare.

källkritik Att analysera och värdera källors sanningshalt och användbarhet.

objektiv En objektiv källa tar inte ställning för eller emot det som hen tar upp. Man ska alltså inte kunna utläsa vad den som skrivit texten tycker i ämnet.

relevant Något som är viktigt för just den uppgiften.

tendens I vissa texter kan man tydligt se att författaren undviker att ta upp till exempel kritik, eller på annat sätt har tillrättat informationen i texten.

tolkning När du skaffat dig kunskap och analyserat källan kan du göra en tolkning av den utifrån de källkritiska begreppen. Det är hur du redovisar källan som blir din tolkning av den.

trovärdig En källa som verkar pålitlig, ärlig.

vinkling Innehållet är inte objektivt framställt utan den som skriver framställer fakta till någons fördel eller nackdel.

värdering Att utifrån olika metoder uppskatta om något, till exempel en källa, är värd något (trovärdig, sann, användbar) i sammanhanget.

äkthet Är källan sanningsenlig, förfalskad, påhittad?

Nyhetsbyrå TT:s redaktion.

Informationskällor

I dag finns ett snabbt och enormt informationsflöde. Därför gäller det att välja sina källor klokt och att jämföra flera källor med varandra. Traditionella tryckta källor såsom fackböcker, uppslagsböcker, dagstidningar etcetera har ofta en redaktion bakom sig, granskare och en ansvarig utgivare. Det betyder ändå inte att du helt kan lita på att innehållet inte är vinklat, skrivet för att påverka eller har en viss tendens av något slag.

Du behöver alltid använda dig av flera källor för att jämföra de uppgifter du tänker bygga din text på eller hänvisa till.

Söker du information på nätet är det ännu viktigare att verkligen granska dina källor. Informationsflödet är snabbt och ombytligt och det finns risk att du genom dina sökningar får fram vinklade artiklar, felaktiga fakta och bluffsidor i stället för mer objektiva, pålitliga källor. Vem som helst kan i princip skriva vad som helst. Information kan snabbt raderas, en text kan bytas ut. Men det är förstås inte bara dåligt. Det innebär ju också att en text kan bli mer aktuell, och felaktigheter kan korrigeras allt eftersom de upptäcks.

Källkritiska metoder

När du värderar dina källor kan du utgå från ett antal begrepp eller frågor. Det finns olika metoder som du kan använda dig av.

Oavsett vilken metod du använder måste du alltid fråga dig själv om källan du har hittat är användbar för den text du ska skriva. Får du den information du behöver för uppgiften? I så fall är informationen i källan **relevant**.

Fyra huvudbegrepp

Den här metoden bygger på fyra huvudbegrepp och frågor man ställer kring dem för att ta reda på om källan är trovärdig:

Äkthet

- Hur pålitlig är källan? Är den sann eller falsk? Har den en (dold) agenda?
- Vem är författaren? Du kan söka efter namn och e-postadress och se vilka träffar du får. Har författaren skrivit andra artiklar eller böcker i ämnet?
- Hur ser källan ut och vilket språk förekommer?
- Var är informationen publicerad? Kontrollera webbadressen. Kan du utläsa något ur den?

Aktualitet/Tid

- När är informationen skapad?
- När uppdaterades den senast?
- Kan man anta att informationen fortfarande är korrekt utifrån ovanstående?

Beroende

- Finns det trovärdiga källor som informationen bygger på? Är de källorna oberoende av varandra? (Du bör använda minst två oberoende källor.)
- Är det en förstahandskälla? Spelar det någon roll om det är en förstahands- eller en andrahandskälla?

Tendens

- Det finns alltid en tendens. Handlar det om fakta eller värderingar?
- Hur trovärdig är informationen? Försöker den påverka läsaren i lägre eller högre grad? På vilket sätt?

Frågeordsmetoden

Den här metoden bygger på frågeorden vem, varför, vad, när och hur. Egentligen tar man upp samma frågeställningar som i metoden med fyra huvudbegrepp, men utgår från frågeorden i stället för begreppen. Här är fokus på internetkällor, men du kan självklart anpassa detta även för andra källor.

1. Vem?

Vem ansvarar för sidan och vem har skrivit texten? Går det att googla eller ta kontakt med personen eller företaget, organisationen, myndigheten? Är det någon du litar på? Någon som är allmänt känd som pålitlig?

2. Varför?

Varför har man skapat hemsidan? Är det för att informera, inspirera, sprida åsikter, underhålla eller sälja något? Tjänar någon pengar på sidan?

3. Vad?

Vilken information hittar du på sidan? Verkar innehållet trovärdigt? Finns det källangivelser? Om det finns flera källangivelser – är källorna oberoende av varandra? Saknas några viktiga detaljer? Stämmer det med saker du redan vet?

4. När?

När gjorde någon senast ett inlägg eller en uppdatering av sidan? Är innehållet aktuellt? Fungerar länkar på sidan fortfarande?

5. Hur?

Hur valde du ut den här sidan i din sökning? Fick du adressen hos en pålitlig källa? Hur ser sidans layout och innehållet ut?

FUNDERA OCH DISKUTERA**Var behöver du vara källkritisk?**

Titta på exemplet nedan. Föreställ dig att detta är en text som du läser på en webbsida eller i en tidning.

”En ny undersökning visar att grönsaker inte alls är så nyttiga som man tidigare trott. Allt fler uppger att de blir trötta och ofokuserade av mycket grönsakstuggande. Experter instämmer och menar att ett komplett vitamintillskott varje dag kommer att göra en unik skillnad. Detta har dock grönsakshandlare tystat ner, uppger insatta källor. Nu befaras lagren bli tömda på vitamintillskott inom kort.”

Här finns det några ställen i texten där du bör vara källkritisk. Vilka då? Vad tror du syftet med texten är? Vem tror du är avsändare?

